

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД
УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

**Збірник наукових праць
ІХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ
ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА»**

**У двох частинах
Частина 2**

**28 травня 2026 року
м. Суми**

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра психології
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Лабораторія організаційної та соціальної психології
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Відділ соціальної психології особистості
Навчально-науковий інститут менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Кафедра психології та особистісного розвитку
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Кафедра кризової психології
Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра практичної психології ментального здоров'я
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Кафедра психології
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Кафедра психології
Українська асоціація організаційних психологів та психологів праці
ГО «Центр суспільних інновацій та партнерства «УСПІХ»
Інститут психології та психотерапії

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

**Збірник наукових праць
ІХ Міжнародної науково-практичної конференції
*«Інноваційні технології
в роботі практичного психолога»***

(28 травня 2026 року, м. Суми)

У двох частинах

Частина 2

Ананьєва М., Муранова Н. П. Профілактика булінгу серед підлітків.....	9
Андрухова М. О. Психологічні особливості стресостійкості педагогів.....	11
Аніщенко М. М. Психологічний тренінг як ефективна форма роботи практичного психолога у закладах фахової передвищої освіти.....	16
Балла Л. В., Рибій К. І., Ярмолюк Д. В. Психодіагностичні технології як інструмент проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.....	19
Боднар А. Психологічні особливості синдрому професійного вигорання у науково педагогічних працівників.....	22
Бондаренко К. С. Психологічний клімат в закладі освіти: теоретичні засади та емпіричне дослідження.....	25
Бордюк Ю. В. Соціальний інтелект педагогічних працівників в умовах війни: значення та особливості прояву.....	30
Борцова М. В. Особливості створення безпечного освітнього середовища для учнів з особливими освітніми потребами.....	34
Брюховецька О. В. Розвиток професійної рефлексії майбутніх психологів як чинник психологічної стійкості в умовах воєнного часу	37
Бура В., Рожнова Т. Психологічні чинники професійного вигорання педагогічних працівників в умовах воєнного стану.....	39
Вахабова В. М. Особливості розвитку самооцінки у осіб раннього юнацького віку.....	41
Вінтюк Ю. В. Фільмотерапія як інструмент подолання екзистенційних та особистісних криз у юнацькому віці.....	44
Власова В., Тягур Л. Психологічні особливості конфліктної поведінки підлітків.....	47
Воронова О. М. Розвиток емпатії як ресурс психологічної підтримки здобувачів освіти в умовах війни.....	49
Гайдамака О., Просіна О. В. Тривожність підлітків у сучасному освітньому просторі: можливості психокорекційної підтримки.....	53
Гайкова Н. П. Психологічні особливості розвитку емпатії студентів педагогічного коледжу в умовах воєнного стану.....	55
Гатич В. І. Психологічна просвіта батьків дітей з розладами аутистичного спектра.....	59
Говійна Л. М. Психологічні особливості страхів в учнів молодшого шкільного віку в умовах війни.....	65
Голіяд Р. О., Стукало О. В. Цифрові освітні ресурси як засіб зниження тривожності та активізації навчальної діяльності здобувачів освіти в умовах змішаного навчання....	68
Гонтарь-Абакумова Г. М. Особливості прояву навчальної мотивації у підлітків в умовах дистанційного навчання.....	72
Гриценко С. І. Особливості прояву тривожності у ліцеїстів військового ліцею в умовах війни.....	76
Гриценко Т. І. Комунікативна компетентність педагогічних працівників: особливості та специфіка прояву.....	80
Гула О. В. Особливості прояву агресивної поведінки у дітей молодшого шкільного віку.....	83
Гулеша О., Тягур Л. М. Психологічні особливості особистості підлітків з девіантною поведінкою в умовах соціальних трансформацій сучасного суспільства.....	85
Гундєртайло Ю. Д. Практики психогієни в освітньому середовищі: навички майндфулнес у юнаків.....	87
Гусениця І. П. Особливості прояву агресивності в учнів старшого підліткового віку в умовах війни.....	89
Даньків І. В. Особливості позитивного соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі.....	92

Вінтюк Юрій Володимирович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

ФІЛЬМОТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ КРИЗ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Сучасний соціокультурний простір, що характеризується станом хронічної психосоціальної невизначеності та трансформаційними кризами, висуває підвищені вимоги до адаптаційного потенціалу особистості. Причому особливо вразливим у цьому контексті є юнацький вік. Традиційно цей етап онтогенезу пов'язаний із проходженням нормативних криз розвитку – кризи самовизначення, формування цілісної его-ідентичності та проектування життєвого шляху. Водночас специфіка сьогодення спричиняє нашарування на нормативні процеси низки ненормативних екзистенційних криз. Усе частіше в юнацькому віці фіксуються феномени екзистенційного вакууму: втрата ціннісно-сенсових орієнтирів; дифузія ідентичності; гостра тривога перед майбутнім; переживання соціальної та психологічної ізоляції. Зазначені деструктивні стани потребують невідкладного, але водночас делікатного психотерапевтичного та консультативного супроводу. Все це актуалізує важливість розгляду теми даного дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні виховного та терапевтичного потенціалу фільмотерапії у роботі з кризовими станами особистості в юнацькому віці, а також у представленні комплексної моделі її практичної реалізації в освітньому та консультативному просторі.

Питання подолання кризових станів у молодіжному середовищі перебувають у центрі уваги багатьох вітчизняних і закордонних дослідників. Проте у практичній взаємодії з представниками сучасного юнацтва фахівці все частіше констатують проблему встановлення продуктивного терапевтичного контакту. Сучасна молодь відзначається високим рівнем когнітивізації та інтелектуалізації, що зумовлює формування потужних, раціоналізованих систем психологічного захисту. Труднощі вербалізації власних глибинних переживань, страх вразливості та схильність до рефлексивного «самозахисту» суттєво знижують ефективність класичних вербальних методів психотерапії.

У зв'язку з цим актуалізується пошук опосередкованих, психологічно безпечних і відповідних сучасному поколінню методичних засобів. Оскільки провідною ознакою інформаційного суспільства є домінування візуальної культури, екранне мистецтво стає природним середовищем життєдіяльності та мислення юнацтва. Попри наявність численних наукових розвідок у галузі арттерапії, потенціал фільмотерапії як цілісної технології роботи з екзистенційними та особистісними кризами молоді залишається недостатньо систематизованим в академічному дискурсі, зокрема в аспекті створення чітких процесуальних моделей.

Фільмотерапія у цьому контексті виступає унікальним терапевтичним медіатором. Завдяки механізмам проекції, ідентифікації та емпатії, взаємодія з екранними образами забезпечує необхідну психологічну дистанцію. Клієнт отримує змогу безпечно аналізувати власні травматичні переживання через призму досвіду персонажів, що мінімізує опір, знімає блоки інтелектуалізації та сприяє глибокому емоційному реагуванню (катарсису).

Здійснений детальний огляд публікацій за темою даного дослідження в даному викладі не наводиться через обмежений обсяг публікації. Як приклад попередніх досліджень на дану тему наведено лише деякі власні праці [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Для висвітлення поставлених завдань доцільно розпочати з висвітлення екзистенційних та особистісних криз юнацтва крізь призму кінометафори, далі розглянути технологію організації фільмотерапевтичного процесу при роботі з кризою, а затим і терапевтичні мікро-механізми та результати фільмотерапії.

1. Екзистенційні та особистісні кризи юнацтва крізь призму кінометафори

Специфіка юнацького віку в контексті сучасної вікової та педагогічної психології традиційно розглядається як сензитивний період для розгортання глибинних трансформацій особистісної структури. Психологічний зміст нормативної кризи цього періоду зосереджений навколо полярних векторів самовизначення та дифузії ідентичності. Юнацька особистість інтенсивно шукає відповіді на базові онтологічні запитання: «Хто я?», «Яке моє призначення у світі?», «Як інтегрувати власну індивідуальність у соціум?», «Як я можу взаємодіяти із соціумом, чим можу бути корисним іншим?» та ін. Поряд із цим, сучасні дестабілізуючі соціокультурні чинники актуалізують передчасне зіткнення молоді з фундаментальними екзистенційними засадами: свободою вибору та тягарем відповідальності за нього, переживанням неминучої ізоляції та проблемою конструювання власних життєвих сенсів за відсутності готових універсальних соціально прийнятних шаблонів.

У цьому ракурсі екранний образ і кінотекст виступають у ролі унікального «безпечного експерименту». Процес сприймання кінопродукту дозволяє юнаку чи дівчині здійснювати віртуальну екскурсію в різноманітні життєві сценарії. Спостерігаючи за екзистенційними виборами, помилками, деструктивними та конструктивними моделями поведінки екранних персонажів, молода людина отримує можливість апробувати ці досвіди без ризику реальних, невідворотних наслідків для власного соціального та психічного благополуччя. Кінофільм стає валідною когнітивно-емоційною моделлю реальності, де індивід може без страху помилок експериментувати з власними ідентичностями.

Важливим терапевтичним чинником на цьому етапі є подолання феномену унікальності власного страждання. Для підліткової та юнацької свідомості характерне явище «особистісного міфу», яке виражається у переконанні: «Ніхто у світі не здатний зрозуміти глибину та специфіку мого болю». Ця егоцентрична установка посилює почуття відчуження й екзистенційного тупика.

Взаємодіючи з автентично змальованою на екрані кризою героя, юнак переживає децентрацію і відкриває для себе істину: «Я не один у своїх переживаннях». Усвідомлення універсальності людського страждання, легітимізоване через мистецтво кінематографа, приносить миттєве емоційне полегшення, демістифікує та нормалізує кризовий стан, трансформуючи його з патологічного тупика в нормальний етап загальнолюдського розвитку.

2. Технологія організації фільмотерапевтичного процесу при роботі з кризою

Ефективність фільмотерапії як науково обґрунтованої психотехнології залежить від чіткості її методологічного інструментарію та дотримання етапності процесу.

Критерії підбору фільмів (кінодидактика). Добір фільмів для психотерапевтичної роботи з юнацтвом не може бути випадковим чи суто естетичним. Він повинен підпорядковуватися двом базовим критеріям:

1) Нозологічна та тематична конгруентність: сюжетна архітектура кінотвору має чітко резонувати з актуальним типом кризи, яку переживає цільова група або конкретний клієнт (наприклад: криза сепарації від батьківських фігур, втрата значущого Іншого, дифузія професійної ідентичності чи депресивне переживання безсенсовості буття тощо).

2) Ресурсна трансформаційність: фільм обов'язково повинен містити досвід конструктивного подолання або внутрішньої трансформації героя. Навіть якщо фінал є трагічним, у структурі наративу має простежуватися катарсичний компонент або чітко викриватися помилковість деструктивних копінг-стратегій, що стимулює глядача до пошуку альтернативних, адаптивних шляхів.

Етапи роботи з кінофільмом у кризовому консультуванні. Процесуальна модель фільмотерапевтичного семінару (або індивідуальної сесії) складається з трьох послідовних фаз: Допереглядовий етап → Перегляд / Фокусний перегляд → Постпереглядовий дебрифінг.

Допереглядовий етап. Спрямований на фасилітацію групової динаміки, створення атмосфери безумовного прийняття та психологічної безпеки. На цьому етапі відбувається актуалізація прихованого екзистенційного запиту учасників через короткі проективні методики, вступне слово модератора або фокусування уваги на конкретних проблемах, що допомагає знизити первинний психологічний опір.

Перегляд фільму (або спеціально відібраних фрагментів). Передбачає як цілісний перцептивний акт, так і селективну демонстрацію ключових смислових сцен. Завданням клієнтів є феноменологічне відстеження власних емоційних «тригерів» – моментів гострого внутрішнього резонансу, раптових інсайтів, роздратування або опору, які фіксуються в полі свідомості для подальшої експлікації.

Постпереглядовий дебрифінг. Ключова ланка терапевтичного процесу, він реалізується через спеціально розроблену систему сократівських запитань, які поступово зміщують фокус аналізу. Обговорення починається з когнітивного рівня (аналіз сюжету, мотивації героїв), переходить на емоційно-проективний («Що ви відчували в цей момент?») і завершується на особистісно-екзистенційному рівні («Як це пов'язано з моїм життям? Які мої власні сенси актуалізував цей фільм?» та ін.).

3. Терапевтичні мікро-механізми та результати фільмотерапії

Цілющий ефект фільмотерапії досягається завдяки активації низки глибинних психологічних мікро-механізмів, які забезпечують системні зміни на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях особистості:

Катарсис та емоційне відреагування. Психологічний зміст: співпереживання екранному герою активує роботу дзеркальних нейронів і запускає потужні процеси емпатії. Це дозволяє обійти раціональні фільтри і безпечно вивільнити заблоковані, витіснені кризові емоції – пригнічений гнів, екзистенційну тривогу, глибинний сум або непролиті сльози. Результат для особистості: зниження психоемоційного напруження, деблокування афективної сфери та глибоке емоційне очищення.

Рефреймінг та когнітивна перебудова. Психологічний зміст: завдяки децентрації відбувається якісна зміна перцептивних схем. Використовуючи архетипну матрицю «Шляху Героя» (за Дж. Кемпбеллом), юнак починає інтерпретувати власну кризу не як іммобілізуючу «катастрофу» чи вирок фатуму, а як закономірний заклик до трансформації, необхідне випробування на шляху до зрілості. Результат для особистості: розвиток когнітивної гнучкості, переоцінка психотравмуючих обставин і формування адаптивного, позитивного мислення.

Інтеграція особистості. Психологічний зміст: синтез отриманих інсайтів та переоціненого екранного досвіду трансформується у внутрішній психологічний ресурс. Клієнт екстраполює знайдені персонажем конструктивні виходи на власну життєву ситуацію, що стимулює розширення його копінг-репертуару (навичок подолання стресу). Результат для особистості: реконструкція ціннісно-смислової сфери, відновлення Его-цілісності, набуття нових життєвих орієнтирів і стійких адаптивних стратегій.

Таким чином, задіяні мікро-механізми дозволяють перевести енергію деструктивної екзистенційної кризи в конструктивне русло особистісного зростання. Фільмотерапія в юнацькому віці постає не просто методом психологічного розвантаження, а високоефективною виховною та терапевтичною технологією, що активує самодетермінацію та смислотворчі процеси особистості.

Висновки. Узагальнення теоретико-методологічних засад та практичного потенціалу застосування фільмотерапії у роботі з молоддю дозволяє констатувати наступне:

1. Екзистенційна специфіка юнацького віку в сучасних реаліях відзначається не лише проходженням нормативних криз ідентифікації, а й суттєвим нашаруванням ненормативних кризових станів (втрата сенсожиттєвих орієнтирів, дезорієнтація, соціальна ізоляція, хронічна тривога перед майбутнім). У взаємодії з цією віковою категорією класичні вербальні методи психотерапії часто натрапляють на опір через високий рівень інтелектуалізації та розвинені системи психологічного захисту сучасної молоді.

2. Фільмотерапія постає як високотехнологічний та психологічно безпечний медіатор у кризовому консультуванні юнацтва. Будучи невід'ємною частиною сучасної візуальної культури, екранне мистецтво забезпечує клієнту необхідну психологічну дистанцію («безпечний експеримент»). Завдяки механізмам проекції та ідентифікації з екранними

образами, молода людина отримує можливість аналізувати власні травматичні переживання без прямого тиску на Еґо-структуру, що суттєво знижує рівень психологічного захисту.

3. Ефективність методу безпосередньо залежить від чіткого дотримання технологічного алгоритму, який поєднує принципи кінодидактики, а саме цільовий та ресурсний підбір кіноматеріалу, та трикомпонентну структуру сесії: допереглядова актуалізація, фокусний перегляд і постпереглядовий дебрифінг. Ключовим елементом є переведення обговорення кінофільму за допомогою сократівського діалогу з когнітивно-нарративного рівня на особистісно-екзистенційний.

4. Основними терапевтичними мікро-механізмами фільмотерапії визначено емоційний катарсис (звільнення заблокованого афекту), когнітивний рефреймінг (переосмислення кризи через архетипічну матрицю «Шляху Героя») та інтеграцію особистості (засвоєння конструктивних копінг-стратегій). Це дозволяє трансформувати деструктивний потенціал кризи у ресурс для сенсотворення й особистісного зростання.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розробці й емпіричній перевірці спеціалізованих фільмотерапевтичних програм, диференційованих відповідно до конкретних нозологічних проявів екзистенційних криз у студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Вінтюк Ю. В. Фільмотерапія у навчальному процесі при підготовці магістрів-психологів (на прикладі кінофільму «Вогнетривкий»). *Вісник науки і освіти*. № 7(25). 2024. С. 652–666.

2. Вінтюк Ю. В. Фільмотерапія у профілактиці суїцидних намірів у молодіжну середовищі (на прикладі кінофільму «Вероніка вирішує померти»). *Вісник науки і освіти*. № 9(27). 2024. С. 663–677.

Власова Вікторія,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

зі спеціальності 053 «Психологія»,

ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ

Науковий керівник: Тягур Любомира,

доктор філософії,

доцент кафедри психології та особистісного розвитку

ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується динамічними змінами в соціальній структурі, що безпосередньо впливає на процес соціалізації молодого покоління. Підлітковий вік є одним із найбільш критичних етапів онтогенезу, де конфліктність постає не лише як деструктивне явище, а й як специфічна форма міжособистісної взаємодії, спрямована на самоствердження.

Підлітковий вік є критичним етапом становлення особистості, упродовж якого формуються самооцінка, особистісна ідентичність, моральні орієнтири та моделі соціальної взаємодії. Підвищена емоційність, прагнення до самостійності, розширення соціальних контактів та чутливість до оцінки оточення зумовлюють виникнення значної кількості міжособистісних конфліктів. У сучасних умовах українського суспільства, що переживає воєнні події, соціальну напругу та інформаційні перевантаження, проблема конфліктної поведінки підлітків набуває особливої актуальності. Зростає рівень агресії, булінгу, кіберконфліктів та девіантних проявів, що негативно впливає на психологічне благополуччя молоді та процес її соціальної адаптації це зумовлює необхідність подолання протиріччя між зростанням агресивних тенденцій у підлітковому середовищі та дефіцитом ефективних психологічних програм, спрямованих на формування конструктивних стратегій подолання конфліктів.